

Diskuse

STEREOTYPY, NORMY A POLITICKÁ KOREKTNOST

KAREL HNILICA

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

ABSTRACT

Stereotypes, norms, and political correctness

K. Hnilica

Objectives. The study presents a social psychological theory of political correctness. Political correctness is conceived as a tool which aims to attain a society in which members of minority groups will share the same degree of dignity as members of majority. To achieve this ideal, it works on three different levels. On the level of civic society it serves to heighten and to shield prestige of minorities, on the level of political system it serves to attain some political goals of progressive left, and on the level of ideology it serves to defend a neo-Marxist theory of social stratification. The crux of political correctness is a proscriptive social norm.

Hypotheses. According to the main hypothesis political correctness is applied on each level in the same three steps: (1) in the first step, politically incorrect words, utterances, data and acts are identified. (2) In the next step, an ideological stereotype is applied. This stereotype explains the use of politically incorrect words and utterances by means of racism, sexism, homophobia, etc. (3) in the last step the nonconforming behavior is punished.

Sample and settings. Some two hundred articles were read, analyzed and categorized.

Analyses. There are a dozen of citations and direct quotations from the original articles which are in support of the hypotheses. At the same time some alternative hypotheses are presented and demonstrated to be problematic.

Results. The results of these analyses are in a good fit with the theory.

Study limitation. The work is based primarily on papers describing Czech scene so the results may not be generalizable to different cultures.

key words:

political correctness,
stereotypes,
social norms,
conformity,
ideology

klíčová slova:

politická korektnost,
stereotypy,
sociální normy,
konformita,
ideologie

ÚVOD

Studie politické korektnosti je jednou z těch, které nelze začít obecně přijímanou definicí, neboť názory na to, co je politická korektnost, se značně liší. Podle některých autorů jde o nástroj sloužící k ochraně demokracie a znevýhodněných skupin (Bitt-

Došlo: 22. 8. 2018; K. H., Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Hekrova 805/25, 149 00 Praha 11; e-mail: khnilica@gmail.com

Rád bych touto cestou poděkovat všem, kteří přečetli některou z verzí článku a vyjádřili k ní kritické připomínky. Patří mezi ně zejména K. Balcar, M. M. Hnilica, I. Poláčková Šolcová, M. Rendlová, J. Růžičková a dva anonymní recenzenti. Článek je zcela přepracovanou a rozšířenou verzí studie „K teorii politické korektnosti“ (Hnilica, 2018). Vznikl za podpory projektu Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě (reg. č. CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734) financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

ner, 2016; Pehe, 2011; Peszyński, 2016), podle jiných o nástroj sloužící k umlčování kritiků levice (Ellis, 2002; Fuchs, Tejklová, 2017; Lind, 2004), podle některých jde o praxi mluvení pravdy (Fialová, 2017; Moláček, 2018), podle jiných o praxi lhaní a pokrytectví (Balík et al., 2016; Browne, 2009; Sarrazin, 2015a, 2015b). Je patrné, že se jedná o mozaiku názorů vedoucí k otázce, zda vůbec lze tento jev podrobit racionálnímu zkoumání.

V této studii se o to pokouším. Předkládám v ní sociálně psychologickou teorii politické korektnosti. Průběžně ji přitom srovnávám s některými koncepcemi alternativními. Snažím se přitom být ideologicky zcela neutrální; hájím pouze pluralismus. Uvádím-li kritické výtky ideologického rázu, jsou jejich autory vždy přívrženci levicového liberalismu (Fukuyama, 2018; Chua, 2018; Levitsky, Zibblatt, 2018; Lukianoff, Haidt, 2015; Pinker, 2013; Sarrazin, 2015b aj.). Ti jsou stoupcům politické korektnosti ideologicky tak blízko, že jsou za ně občas mylně pokládáni. Na rozdíl od nich však nepřipouštějí omezování svobody slova a souhlasí s meritokracií. Moje vlastní kritika je vždy metodologického, nikdy ne ideologického rázu.

Co je to tedy politická korektnost? Předběžné vymezení, jež budu postupně upřesňovat, by mohlo znít, že jde o nástroj, který je určen k dosažení společnosti, v níž budou příslušníci minorit požívat stejnou míru *lidské důstojnosti, úcty a prestiže* jako ostatní (Taylor, 1992). K dosažení tohoto ideálu slouží na třech úrovních. Na každé z nich přitom sleduje zčásti odlišné cíle, kdy

- na úrovni *ideologie* slouží k obraně neomarxistického výkladu postavení minorit,
- na úrovni *politického systému* slouží k dosahování některých cílů progresivní levice a
- na úrovni *občanské společnosti* slouží ke zvýšení prestiže minorit.

Jádrum politické korektnosti jsou *sociální normy*, které zakazují alternativní výklady postavení minorit, tedy výklady, podle nichž postavení minorit není dáno utiskováním a diskriminací.

POLITICKÁ KOREKTNOST A OBČANSKÁ SPOLEČNOST

Analýzy začnu od úrovně *občanské společnosti*. Slovníkové definice se shodují v tom, že termín *politická korektnost* je užíván k popisu projevů, které jsou určeny k odstranění inferiorního postavení příslušníků některých skupin, tzv. *minorit*, a rovněž k popisu projevů, které by mohly příslušníky těchto skupin urážet nebo se nějak jinak dotknout jejich citů („Political correctness,“ 2018; „Politiquement correct,“ 2018; „Politische Korrektheit,“ 2018).

Existuje přitom několik mírně odlišných seznamů těchto skupin. U nás jde především o *Romy, ženy a LGBT lidi*, nikoli však například o bezdomovce, prostitutky, Slováky či Vietnamce. Proč? Za minority jsou označeny pouze ty skupiny, jejichž inferiorní postavení vysvětlují přívrženci progresivní levice tím, že jsou *utiskovány* nebo *diskriminovány majoritou*, zatímco ostatní tím, že nežijí v souladu s některými *normami* společnosti a/nebo tím, že je *stát* *zvýhodňuje*. Obě kritéria přitom musí platit současně. Tak tomu například u Vietnamců není. Zvláštní případ představují *imigranti*. U těch určitá část levice zdůrazňuje, že si zaslouží *solidaritě*, zatímco ostatní obvykle zdůrazňují, že představují *hrozbu pro existující řád*.

I slovo *majorita* má dva zcela odlišné významy. Podle přívrženců progresivní levice jde o skupinu *utiskující a diskriminující minority*, podle ostatních o *obhájce meritokracie* a některých jiných hodnot a norem. Ani zde nejde o počty. Například ženy tvoří často početní většinu, jsou však prohlášovány za utiskované a mají proto status minority.

Politicky nekorektní projevy – úvodní systematizace

Které projevy prohlašují stoupcenci politické korektnosti za politicky nekorektní?

(1) K nejznámějším příkladům patří *názvy minorit*. Za politicky nekorektní jsou označovány názvy s *negativní konotací*. A protože slova nemají fixní konotace, zavádí se pro některé minority neustále nové názvy. Například pro černochoy se v USA až do poloviny 60. let používaly termíny *Negro* a *Nigger*. Během 60. let došlo ke změně na *Black*, v 70. letech se začalo prosazovat *Afro-American*, od 90. let se prosazuje *African American* (viz „Nigger,“ 2018). U nás jde například o snahy prosadit, aby se neříkalo *Cikán*, ale *nepřízpůsobivý* nebo *Rom* (Honzejek, 2017).

(2) Další případy se týkají *pohlavní identity* (sexual identity). Za politicky nekorektní se například pokládá, oslovujeme-li muže, který se cítí být ženou, jako muže, nebo mluvíme-li o muži, který se necítí být mužem ani ženou, jako o „něm“ nebo o „ní“ (viz „Third-person pronoun,“ 2018).

(3) Další případy se týkají preferování mužského *gramatického rodu*. Za politicky nekorektní se pokládá, říkáme-li *člověk, sportovec, vynálezce* atp., máme-li na mysli muže i ženy, nebo píšeme-li v obdobných případech *on*, nikoli *on/a* (Valdrová, Knotková-Čapková, Paciková, n.d.).

(4) Za politicky nekorektní se pokládají rovněž tvrzení, která minority *stereotypně* asociují s určitými atributy, například výrok „svobodné matky jsou líné“ (Giddens, 2013).

(5) Stereotypu podobným tvrzením je *předsudek*. Například tvrzení „paní XY je určitě na podporě, protože je svobodnou matkou“ je politicky nekorektním předsudkem.

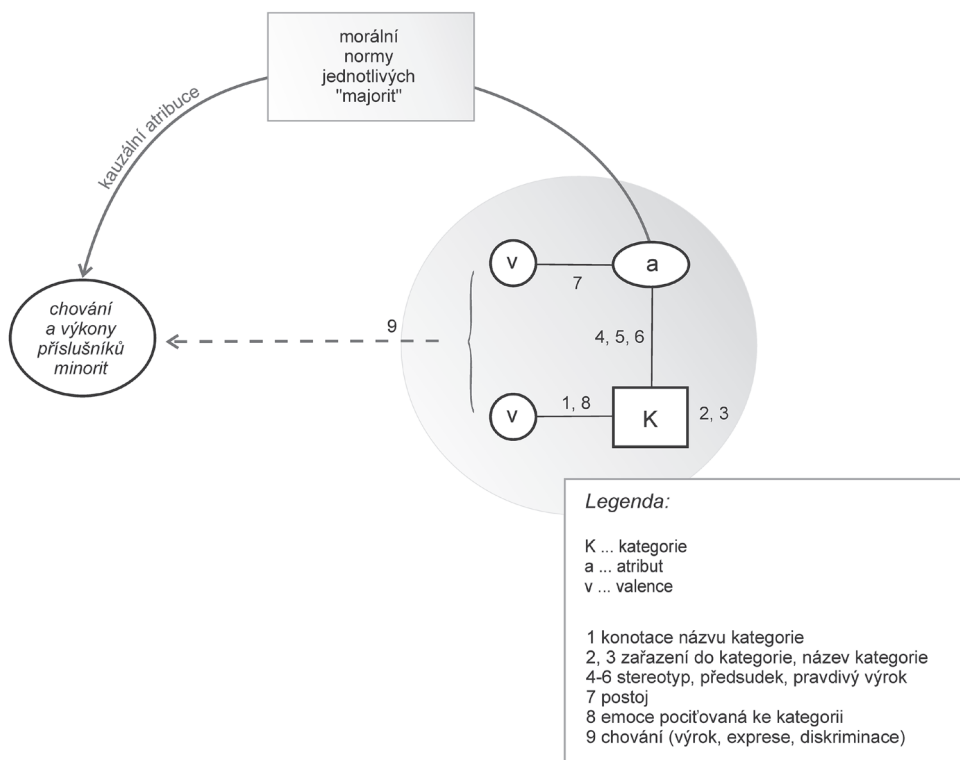
(6) Za politicky nekorektní se dále pokládá uvádění *pravdivých tvrzení*, která spojují minoritu s nežádoucím chováním nebo rysem. Je přípustné uvést, že skupina mužů někoho znásilnila, není ale politicky korektní ukázat fotografii, z níž je patrné, že jde o imigranty.

(7) Za politicky nekorektní *postoj* lze pokládat, tvrdí-li například někdo o svobodných matkách, že nepracují, odmítá-li myšlenku, že by jim stát měl poskytovat pomoc, a neváží-li si jich.

(8) Se samotným *názvem skupiny* jsou občas asociovány nejen *negativní konotace*, ale i *emoce* (strach, opovržení aj.). Ty lze vyjádřit slovy i činy. Za politicky nekorektní je označeno například nenávistné hanobení pedofilů, jde-li o imigranty (Murray, 2018).

(9) Za politicky nekorektní je někdy pokládána i *diskriminace* opírající se o předsudky. Kontroluje-li například policie častěji imigranty než členy jiných skupin (Lipold, 2017).

Uvedené projevy jsem uspořádal v obr. 1. Současně v něm předkládám svoji definici (první šipka): **politicky nekorektní** je výrok *vysvětlující* inferiorní postavení minorit atributem, který reflektuje morální normy majority. Tvrdit například o příslušnicích určité minority, že jsou *líní*, znamená (a) hodnotit je pomocí *meritokratické* normy a (b) vysvětlovat jejich postavení atributem, který reflektuje tuto normu. Normu legitimizující inferiorní postavení minorit označuji v tomto kontextu jako *anti-minoritní*; rovněž tak stereotyp reflektující její obsah. **Politicky korektní** je naopak výrok, který *vysvětluje* inferiorní postavení minorit tím, že jsou *utiskovány* nebo *diskriminovány*. Druhá šipka se týká důsledků. Například výrok urážející minority za to, že nejsou konformní vůči meritokratické normě, označuji jako „**politicky nekorektní**“. Úvazovky užívám proto, neboť urážka *není vysvětlením* postavení minorit. Konečně některé projevy (jde často o body 2 a 3), nevysvětlují postavení minorit, ani se netýkají důsledků nekonformity. Reflektují tedy obsah *irelevantních* norem. Ty označuji jako „**politicky korektní**“.

Obr. 1 Struktura anti-minoritního stereotypu (čísla odpovídají číslům odstavců textu)

Majority a utiskování, „majority“ a prestiž

Kategorie. Vraťme se ke klíčovému pojmu, jímž je *majorita*. Ten má dva zcela odlišné významy. V prvním z nich označí přívrženci progresivní levice určitou kategorii, například homosexuály nebo transsexuály, za utiskované a nazvou ji minoritou a komplementární kategorií s vyšší prestiží, zde heterosexuály, označí za utiskovatele a nazvou je majoritou. Podobně tomu označí za utiskované černochoy a za utiskovatele bělochoy, za utiskované ženy a za utiskovatele muže. Za hierarchicky nejvyšší z těchto tří majorit ve smyslu kategorie s nejvyšší prestiží a současně i za „univerzálního utiskovatele“ následně označí *bílého heterosexuálního muže*.

Politicko-morální ideologie. Za nástroj utiskování současně prohlašují politicky nekorektní projevy. Avšak projev se nestane politicky nekorektním tím, že ho pronese bílý heterosexuální muž. Při definici politicky nekorektních projevů proto nutně vycházejí z té koncepce majority, jež definuje kritéria, která hierarchii podle prestiže zavádějí. Těchto „majorit“ je však více a nedělí se podle barvy pleti, pohlaví ani sexuální orientace, ale podle *norem*, které chrání pro ně důležité hodnoty a dogmata. Podle každé z nich si lidé, kteří jsou konformní vůči jejím normám, zaslouží odměnu v podobě *obdivu, úcty a prestiže*, zatímco ti, kteří ne, si zaslouží *kritiku, tresty a opovržení*. Například křesťané mají jiné normy než muslimové, ti mají jiné normy než libertariáni, ti než liberálové. Rovněž *přívrženci progresivní levice* umlčují, urážejí a trestají každého, kdo není konformní vůči jejich normám, a idealizují ty, kteří jsou.

Kategorie, nebo ideologie? Jednotlivé „majority“ jsou tedy definovány odlišnými *politicko-morálními ideologiemi* a každá z nich chápe jí zavedené *rozdíly* (či *nerovnosti*) v prestiži jako *spravedlivé*. Příslušnost k určité kategorii (muž/žena, černoch/běloch) přitom s politicko-morální ideologií nesouvisí, jde o dvě zcela nezávislé dimenze. V tomto smyslu je politická korektnost nástrojem **progresivní levice** – a to **jak uvnitř jednotlivých majorit, tak i minorit**¹. Je zaměřena proti přívržencům každé jiné politicko-morální ideologie. Ti, nikoli bílý heterosexuální muž, jsou *politicky nekorektní*.

TEORIE POLITICKÉ KOREKTNOSTI

Politická korektnost je tedy nástrojem určeným k dosažení konformity s ideologií progresivní levice. Její praxe sestává ze tří kroků.

(A) V prvním kroku jde o *identifikaci politicky nekorektních projevů*. K tomu slouží anti-minoritní stereotyp, tedy stereotyp reflektující obsah morálních norem „majorit“. Normy jednotlivých „majorit“ se ovšem liší, žádná ideologicky homogenní majorita vůbec neexistuje.

(B) V druhém kroku jde o *vysvětlení* toho, proč jedinec mluví politicky nekorektně. K tomu slouží především *ideologický stereotyp* (viz obr. 4). Ten jeho chování vysvětluje predispozicemi k utiskování a diskriminaci. Například ten, kdo říká „svobodné matky jsou líné“, to říká proto, že je sexistou. Jiná vysvětlení stereotyp nenabízí. Sexismus je ovšem trestný podle zákona (viz například zákon č. 198/2009 Sb., tzv. antidiskriminační). V tomto kroku tak jde současně i o patologizaci a kriminalizaci politicky nekorektních lidí a o *legitimizaci trestů*.

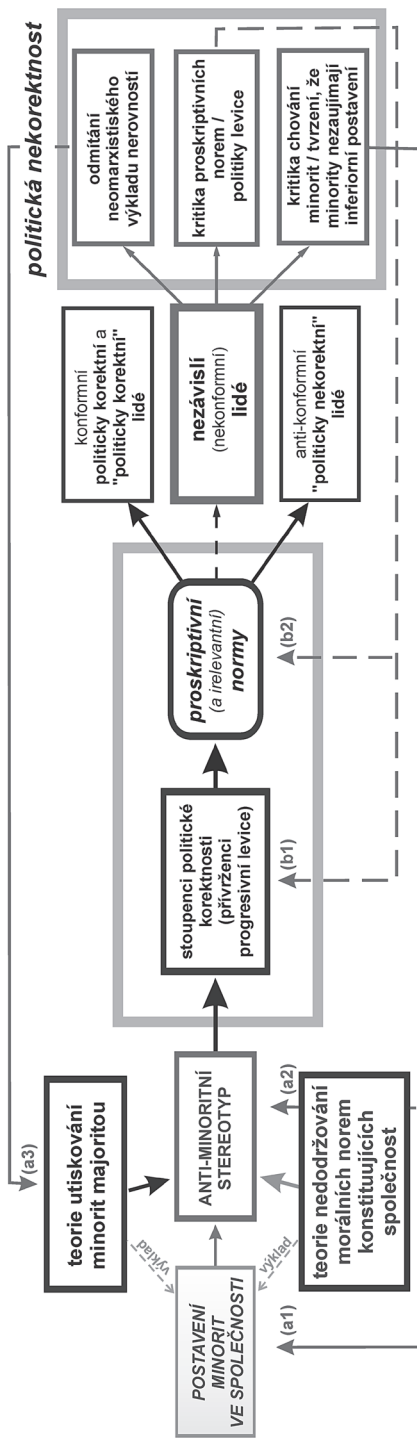
(C) Ve třetím kroku jde o *odstranění a prevenci* politicky nekorektních projevů. K tomu slouží *tresty*, mezi něž patří zejména urážky, zesměšňování, fyzické ataky a propouštění ze zaměstnání (Bergman, 2018; Brünnhilde, 2018; Sarrazin, 2015b). Cílem je dosažení *konformity*.

Politickou korektnost proto definuji jako **proskriptivní sociální normu**, která říká: „*Neříkej nic politicky nekorektního, nebo budeš osočen z rasismu, sexismu atp. a budeš za to, že jsi rasista, sexista atp. potrestán!*“

Samotné proskriptivní normy je ovšem nutno odlišit od lidí, jichž se týkají. V obr. 2 rozlišuji čtyři skupiny lidí: (1) Ty, kteří tvoří normy politické korektnosti a moralizují v jejich duchu, označuji termínem *stoupenci politické korektnosti*. (2) Ty, kteří jsou konformní vůči relevantním normám, označuji jako *lidi politicky korektní*; ty, kteří jsou konformní vůči normám irelevantním, jako *lidi „politicky korektní“*. (3) Ty, kteří se normami politické korektnosti neřídí, označuji jako *lidi nezávislé*. Jde zpravidla o přívržence jiných ideologií a norem, v této terminologii tedy o lidi *politicky nekorektní*. (4) Ty, u nichž normy vyvolávají bumerangový efekt, označuji termínem *antikonformní „politicky nekorektní“ lidé*.

Teorie: (1) (a1-a3) Tvrdí-li jedinci, že minority nezaujímají inferiorní postavení, hodnotí-li je pomocí norem majority (přesněji řečeno některé z „majorit“), odmítají-li neomarxistický výklad jejich postavení (tj. tvrdí-li, že není dáno utiskováním ani diskriminací) a/nebo (b1-b2) kritizují-li stoupence politické korektnosti nebo politiku progresivní levice a/nebo nejsou-li konformní vůči normám politické korektnosti, (2) (A-C) označují je stoupenci politické korektnosti za politicky nekorektní, osočují je z rasismu, sexismu, homofobie atp. a umlčují je a trestají.

¹ Například v USA schvalují politickou korektnost v rámci většinové společnosti takřka výlučně přívrženci progresivní levice (činí cca 8 % dospělé populace); ostatní ji odmítají. Rovněž naprostá většina příslušníků rasových a etnických menšin politickou korektnost odmítá (cca 80 %; viz například Hawkins et al., 2018).

Obr. 2 Systém politické ne/korektnosti

Alternativní teorie politické korektnosti

Někteří autoři předkládají jiné hypotézy (Bittner, 2016; Johnson, 2017; Moláček, 2018; Pehe, 2011; Slačálek, 2016). Například Peszyński (2016) píše:

Politická korektnost je totiž v jádru velmi dobrá věc a ukazuje naši vyspělost a toleranci. Politická korektnost je totiž poněkud krkolomný a z angličtiny přebráný výraz, který neznamena nic jiného než veřejnou slušnost. Slušnost, kterou potřebujeme k tomu, abychom se mohli mezi sebou domluvit a k tomu, abychom si mezi sebou prokázali úctu. Slušnosti a úcty je třeba k demokratické diskuzi.

Podle Fialové (2017)

[t]o, co bojovníci proti politické korektnosti tak moc nenávidí, existuje pouze v jejich hlavách. . . . Jediné, co se skutečně děje, je to, že se západní (to znamená i naše) politická a společenská scéna snaží kultivovat a zbavuje se přetrvávajících stereotypů pocházejících z dob, kdy bylo považováno za samozřejmost, že černoši nesmějí chodit do škol s bělochy, že ženy nesmějí volit a nosit kalhoty nebo že homosexuálové patří do psychiatrických léčeben.

Jde o přijatelné alternativy? Jak ještě vícekrát ukážu, tvrzení, že politická korektnost jde o veřejnou slušnost a toleranci, není v dobré shodě s daty. Tvrzení, že politická korektnost souvisí s kultivací společnosti, nelze dokázat ani vyvrátit. Otázka zní: Kdo určí, co je kultivací? Souvislost politické korektnosti s občanskými právy, již naznačuje druhý citát, je klíčová, nicméně politická korektnost k odstranění rasové diskriminace, ke zrovnoprávnění žen ani k osvobození homosexuálů z léčeben ničím nepřispěla. Politická korektnost vznikla až po vydání Zákona o občanských právech (Civil Rights Act, 1964) a některých souvisejících dokumentů (*Convention*, 1966; *UN Declaration*, 1963), které zakázaly diskriminaci založenou na rase, barvě pleti a pohlaví. Ty však v USA neprosadila levice. Přívrženci progresivní levice na tyto zákony *volně* navazují a *rozšiřují je*: rovnost před zákonem nestačí, je třeba odstranit i některé jiné formy nerovnosti. Cílem je dosáhnout, aby vše, co od příslušníků minorit vyžaduje, aby se přizpůsobily normám některé z ostatních „majorit“, bylo chápáno jako projev diskriminace, a bylo tedy trestné.

O jaké nerovnosti, které nedokáže ošetřit zákon, jde? Podle mého soudu jde o to, aby minority získaly vyšší *status*. Rozlišíme-li u statusu tři dimenze – bohatství, moc a prestiž – pak stoupenci politické korektnosti nechtějí například trváním na tom, aby se říkalo *Rom*, a ne *Cikán*, dosáhnout, aby byli Romové bohatší nebo aby měli větší politickou moc; toho změnou názvu dosáhnout nelze. Chtějí dosáhnout toho, aby Romové měli *vyšší prestiž*, tj. aby se jejich jméno těšilo ve společnosti většímu respektu a úctě. Nebo také, aby si jich ostatní *více vážili* – a to nezávisle na tom, zda svým chováním vyhovují nebo nevyhovují jejich normám. Toho ovšem nelze dosáhnout, aniž by se svých norem vzdali. Pojmy jako *nerovnost*, *utiskování* atp. je nutno chápat v tomto smyslu, neboť politické korektnosti o odstranění ekonomických ani politických nerovnosti nejde (Fukuyama, 2018; Lilla, 2016, 2017).

Kritika politické korektnosti

Omezuje politická korektnost svobodu slova?

Hlavním problémem uvedených alternativ však není, jak správně či nesprávně identifikují cíle, jimž politická korektnost slouží, ale to, že politickou korektnost od cílů, jimž slouží, vůbec *neodlišují*. Politická korektnost však není totožná s cíli; je nástrojem určeným k jejich dosažení. Na to jasně poukazují její kritici. Zaměřím se na kritiky *zleva*. Ti souhlasí s humanisticko-rovnostářským ideálem, podle něž by si měl člověk vážit všech lidí již proto, že jsou lidmi (Katz, Hass, 1988), nesouhlasí ale

s nástrojem, který k jeho dosažení krajní levice používá. Odmítají myšlenku, že účel světi prostředky. Nesouhlasí jednak s tím, že politická korektnost „vyrábí“ *rasisty, sexisty* atp. z nevinných lidí (Dosanjh, 2016; Johnson, 2017), jednak s tím, že *omezuje svobodu slova* (Ekins, 2017; Chait, 2015; Lukianoff, Haidt, 2015; Sarrazin, 2015a). Předmětem kritiky je, že politická korektnost zakazuje a trestá *všechny* politicky nekorektní projevy – jedno, zda jde o vulgární urážky, o více či méně podložené předsudky nebo o pravdivá tvrzení. Obhájci svobody slova přitom nevybízejí k používání proslavů, které by někoho urážely; bojují pouze proti tomu, aby je měl kdokoli právo zakazovat (Perkins, 2018; Robillard, 2018). Každý má například právo říct veřejně o zloději, že je zlodějem. A to i tehdy, jde-li o příslušníka minority. Důležité není, zda tento výrok někoho urazí, ale zda je pravdivý. Obhájci svobody slova přitom nepripouštějí činy, které by ubližovaly, a odmítají myšlenku, že slova ubližují².

Avšak i pro obhájce svobody slova otázka zní: V jakém slova smyslu omezuje svobodu slova politická korektnost? Jsou snad všechny příkazy a zákazy, které vysloví stoupenci politické korektnosti, legitimní? A pokud ne, které z nich s politickou korektností nesouvisí?

Lže politická korektnost?

Než na tuto otázku odpovím, věnuji se jiné kritice politické korektnosti. Podle ní je politická korektnost synonymem pro lži (Duhan, 2017; Millière, 2018; Powers, 2015). Například prezident Zeman v jednom rozhovoru říká: „Politická korektnost je podle mého názoru zdvořilé synonymum pro lež. A to se dá vyložit jednoduchým příkladem. Téměř nikdo nemá odvalu říct islámský terorismus, všichni říkají mezinárodní terorismus. To je politicky korektní věta“ („Politická korektnost?“, 2017). Stoupenci politické korektnosti naopak tvrdí, že jí jde o pravdu (Fialová, 2017; Moláček, 2018).

Podle mého soudu nelze souhlasit s jedním ani s druhým názorem, neboť politická korektnost je systémem *sociálních norem*, nikoli výroků, u nichž by bylo možno určit pravdivostní hodnotu. Prohlásí-li například stoupenci politické korektnosti slovo *Cikán* za politicky nekorektní, pak tato norma zní: „Neříkej *Cikán*, nebo budeš osočen z rasismu a budeš za to, že jsi rasista, potrestán!“ První část normy („Neříkej ...!“) je předmětem kritiky těch, kteří tvrdí, že politická korektnost omezuje svobodu slova, třetí část kritizují ti, kteří tvrdí, že politická korektnost vyrábí *rasisty* z nevinných lidí. Nám jde nyní o část druhou. Politická korektnost legitimizuje trestání toho, kdo říká *Cikán*, tím, že je *rasistou*. To, zda mluví pravdu, nebo ne, je irelevantní, neboť slovo *Cikán* je – rozhodnutím stoupeňců politické korektnosti – politicky nekorektní vždy. Pokud tedy někdo vlivem této normy říká raději třeba *Rom*, nemluví pravdu, ani nelže, je pouze *konformní*. Lhát navíc tak jako tak nemůže, neboť slovo (ani sousloví) žádnou pravdivostní hodnotu nemá.

Ovládají stoupenci politické korektnosti neomarxistický newsspeak?

Poznají ale stoupenci a odpůrci politické korektnosti, které projevy jsou politicky korektní a které ne? Podle zde předložené teorie jsou legitimní pouze ty *proskriptivní* normy, které *zakazují* tvrdit, že minority nezaujímají inferiorní postavení, a které *zakazují* jakýkoli jiný výklad jejich inferiorního postavení než ten, že jsou utiskovány

² Politická korektnost je zde často v rozporu s platnými zákony. Ke klíčovým patří rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, podle něž je svoboda slova „applicable not only to ‘information’ or ‘ideas’ that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that **offend, shock or disturb** [zvýrazněno mnou] the State or any sector of the population. Such are the demands of that pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no ‘democratic society’“ (*Handyside v. the United Kingdom*, 1976, § 49).

majoritou. Žádné *preskriptivní normy* oproti tomu legitimní nejsou, neboť nástroj politické korektnosti nelze určit, co je politicky korektní.

Například někteří stoupenci politické korektnosti zakazují používat slovo *Cikán* a vyžadují používání slova *nepřizpůsobivý*. Toto slovo však z proskriptivních norem nelze vyvodit. A protože tito lidé *nemohou vnucovat minoritám „jejich“ identitu*, nelze jejich příkazy legitimizovat ani v systému, který je odvozen přímo od ideálů politické korektnosti (Honneth, 1995; Taylor, 1992). Příkazy by zde bylo možno legitimizovat konsenzuálními požadavky minorit. Avšak *minority nejsou homogenní* (Heyes, 2018) a *přívržence progresivní levice navíc nic neopravňuje k tomu, aby mluvili jejich jménem*. Například Romové nejenže často odmítají označení *nepřizpůsobiví* (jež je mimochodem politicky nekorektní!), ale někteří dokonce preferují název *Cikáni* (Palička, 2019). Obdobné je to i v případě některých proskriptivních norem. Nespočívá například zákaz „Neříkej *černoch!*“ na tichém předpokladu, že jsou černoši inferiorní rasou, tj. nezakazují toto slovo politicky korektní rasisté? Odmítají ho snad samotní černoši? Podobně tomu mnohé ženy kritizují progresivní feministky za to, že mluví bez jejich svolení a v protikladu k jejich názorům „jejich jménem“ (Nash, 2008; „Nous défendons,“ 2018).

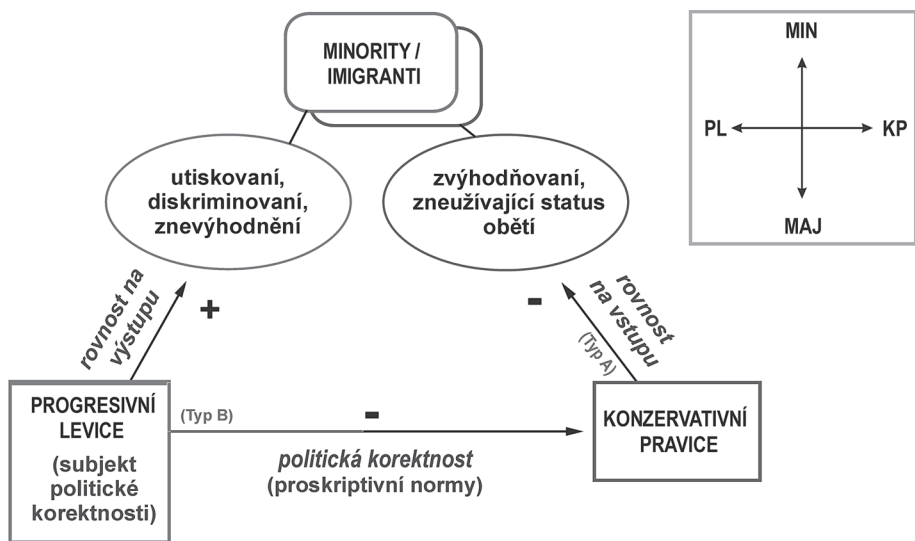
A tak obviňuje-li někdo politickou korektnost z toho, že se snaží zavést neomarxistický newspeak, obvykle se mylí. Jde o *newspeak stoupců politické korektnosti*, který nemá v neomarxismu žádnou oporu. Kromě toho nemá snad nikdy oporu ani v konsenzu minorit. Říká-li tedy jedinec například *nepřizpůsobivý, mezinárodní terorista* či *on/a*, a neříká-li naopak například *černoch*, nejenže nemluví pravdu ani nelže, ale není proto ještě politicky korektní. Je pouze „*politicky korektní*“, tj. konformní vůči irelevantním normám, které mu vnucují lidé bez autority. To oni omezují v těchto případech svobodu jeho projevu, nikoli politická korektnost.

POLITICKÁ KOREKTNOST A POLITICKÝ SYSTÉM

Klíčovou otázkou je tedy *legimita norem* politické korektnosti. Autorita stoupců politické korektnosti je odvozena od ní. Tyto normy však na první úrovni nelze legitimizovat, k tomu dochází až na druhé a především na třetí úrovni.

Tím se dostáváme na druhou úroveň. Jak souvisí politická korektnost s politikou? Podle expertů patří dnes k hlavním bodům svárů Demokratů s Republikány v USA postoj k občanským právům a k imigrantům. Jde o otázky, které tyto dva protivníky v minulosti nikdy nerozdělovaly. Například návrhy zákonů týkající se rovnosti ras podporovali nezářídka více Republikáni než Demokráté. Až teprve Zákon o občanských právech z roku 1964, který podepsal demokratický prezident L. B. Johnson a jehož hlavním odpůrcem byl republikán B. Goldwater, vedl k tomu, že je dnes levice spojována s bojem za občanská práva a pravice s obhajobou statu quo (Levitsky, Zibblatt, 2018; Steward, Escobedo, 2014). Až od této doby jde o problematiku rozdělující politickou scénu. Původně americkou, dnes i naši. Paradoxně však mělo samotné přijetí tohoto zákona v obou komorách Kongresu výrazně silnější podporu Republikánů než Demokratů (HR: Rep – 80 %, Dem – 63 %; S: Rep – 82 %, Dem – 69 %; viz *Voting Records*, n.d.). Podobně tomu měl silnější podporu Republikánů než Demokratů i návrh zákona určeného ke zlepšení situace imigrantů (Immigration and Nationality Act, 1965).

Celý systém (gestalt) znázorňuji v obr. 3. Na vertikální dimenzi jde o polaritu minority-majorita, na horizontální o polaritu levice-pravice. V horní části obrázku je uvedena stručná verze anti-minoritního stereotypu. Je zřejmé, že jsem v jeho definici vyšel, stejně jako Wikipedie, z perspektivy levice. O jakou levici jde? Jde o lidi, kteří se nalézají na krajních pozicích v názorech týkajících se *rovnosti na výstupu*. Jsou jimi

Obr. 3 Dvojdímenzionální pojetí politického konfliktu

zpravidla bílí, vzdělání a bohatí aktivisté (Deneen, 2018; Hawkins et al., 2018; Chua, 2018). Ti minority chápou jako progresivní síly, nositele historických změn. Jejich pozice bývá označována termínem *progresivní levice*.

Represivní tolerance, newspeak a legitimizační funkce utopie

Vraťme se k legitimitě norem politické korektnosti. Ústřední roli v nich hraje ideologický stereotyp. Ten používání politicky nekorektních projevů vysvětluje *predispozicemi k utiskování a diskriminaci*. Je zřejmé, že kdyby bylo toto vysvětlení validní, byly by politicky nekorektní projevy – a tedy i *normy*, které je legitimizují – v *rozporu se zákony*. Je však validní? Jsou normy, které je legitimizují, v rozporu se zákony? A pokud ne, je snaha o de-legitimizaci těchto norem legitimní? V odpovědích na tyto tři otázky se zaměřím na dva hlavní typy politické nekorektnosti.

Typ A: Dejme tomu, že je tvrzení „*všichni příslušníci minority X jsou líní*“ **pravdivé**. Toto tvrzení ovšem nemohou stoupenci politické korektnosti připustit; nemohou ho ale ani vyvrátit. Snaží se ho proto *zakázat* (Marcuse, 1965). Snaží se dokázat, že jde o projev **diskriminace**. O jakou konkrétní formu diskriminace jde, záleží na tom, v čem se minorita X liší od bílého heterosexuálního muže. Liší-li se v barvě pleti, jde o rasismus. Cílem argumentace pak není dokázat, že jde o nepravdivé tvrzení, ale že důvodem toho, proč ho někdo tvrdí, je, že **je rasistou**. Tomu totiž nejde o pravdu, ale o její zneužití v neprospěch minorit. Protože však z uvedeného tvrzení nelze vyvodit, že je ten, kdo ho tvrdí, rasistou, zavádějí stoupenci politické korektnosti *definice v kruhu, homonyma a synonyma*. Definují tak nejen rasismus, ale i některé další pojmy (viz Bittner, 2016; Johnson, 2017; Slačálek, 2016; Šplíchal, 2016). Například Piños (2016) píše:

Ne, politická nekorektnost nemá žádnou limitující definici a tak se za ni dnes klidně schovávají projevy rasismu, xenofobie, homofobie, šovinismu, sexismu či jen obyčejného přízemního hulvátství. Můžete klidně mluvit o střelení čmoudů, mletí ručníkářů . . . stačí jen použít kouzelnou formulku „nejsem politicky korektní“ a vše je OK.

Jak patrně, mluví tento autor o *slovech*, nikoli o *lidech*. Proč? Protože by musel předložit (a) *nezávislé definice* politicky nekorektního člověka, politicky nekorektního jazyka a rasismu, a (b) *empirické důkazy* ve prospěch svých tvrzení. To by se mu ovšem mohlo podařit pouze tehdy, kdyby byl každý, kdo odmítá neomarxistický výklad postavení minorit, rasistou, sexistou, přizemním hulvátem atp. Podle Hassana (2013) „černoši jsou v tzv. politicky nekorektní mluvě nazýváni „negry“, Židé „židáky“, Romové „cigoši“, Asiaté „žlutáky“ a zdravotně postižení „kriply““. I on nás pouze poučuje o jazyce, respektive „zavádí synonyma“.

Hlavní princip newspeaku stoupců politické korektnosti spočívá v tom, že se zcela *odlišné věci* označují *stejnými názvy*. Co nebo kdo je v této mluvě *politicky nekorektní*?

- Výrok vysvětlující inferiorní postavení minorit něčím jiným než diskriminací a utiskováním,
- výraz, který se týká minorit a který je necitlivý, urážlivý, primitivní, vulgární, hulvátský a
- člověk usilující o dosažení rasové čistoty (rasista, etnonacionalista).

Z těchto homonym lze vyvodit, že je ten, kdo tvrdí, že jsou příslušníci minority X líní, vulgárním rasistou, kterému jde o jejich udržení v inferiorním postavení, ne-li přímo o jejich vyhlazení. A to vše, aniž by bylo nutno předložit jediný důkaz. Ten navíc předložit ani nelze, neboť rasista nevysvětluje inferiorní postavení minorit tím, že jsou líné; to dělá meritokrat. Účelem newspeaku je v našem (ne zcela) fiktivním případě setřít přesně tento rozdíl, tj. mezi meritokratem a rasistou.

Typ B: Vyjděme z toho, že v pluralitní společnosti nesleduje žádná skupina (ve smyslu „majority“) **univerzální ani nejvyšší dobro**. Normy každé z nich jsou proto vždy pouze *parciální*. Příslušníci každé skupiny se však chovají, jako by jejich normy byly univerzální, a jedince, kteří vůči nim nejsou konformní, *urážejí* a, mohou-li, *tréstají* i jinak. Říkají o nich, že jsou *líní*, *perverzní* atp. Přívrženci progresivní levice o nich ovšem neříkají, že jsou líní či perverzní, tj. nepoužívají normy ostatních „majorit“, ale že jsou *politicky nekorektní*, *rasističtí*, *hulvátská*, *primitivní* atp. (viz Hassan, 2013; Piňos, 2016; aj.). Například Bittner (2016) píše:

Prát se s politickou korektností už zkrátka není cool, je to trapný popík. Ony statečné výroky jsou jen papouškovanými variacemi maximálně deseti malomyslných žbleptů vypuštěných elitami nekorektnosti: Klausem, Sládkem, Robejškem, Okamurovou, Cílkem, Konvičkou a ještě horšími kreaturami.

Sed'a (2015) píše přímočaře: „Politická nekorektnost pana A. Babiše spočívá zejména v tom, že paušálně kritizuje sociální demokraty.“ Podle Lipolda (2016)

[k]dyž poslanec Ondráček (KSČM) veřejně nazve jistý typ spoluobčanů „bukvičemi“, nejde jen o vymoženost politické nekorektnosti, ale i ukázkou, jak dnešní atmosféra „pojďme nazývat věci pravými jmény“ konvenuje post-bolševickému, zupáckému myšlení.

Jak patrně, jejich urážkám neuniknou politici takřka z žádné části politického spektra. Bylo by již čirou rétorikou ptát se, proč nejsou důslední a nekritizují i projevy těch žen, Romů a homosexuálů, kteří rovněž odmítají politiku progresivní levice. Neví, že politicky nekorektní nejsou pouze bílí heterosexuální muži? Zde však jde o otázku, čím *legitimizují své invektivy*.

Podle mého soudu je chování přívrženců progresivní levice legitimizováno *neomarxistickou utopií*: je bude soudit budoucnost. Z perspektivy budoucnosti, v níž minority již nebudou utiskovány ani diskriminovány, se jim může zdát, že je jejich dnešní chování slušností a že dnešní slušnost je naopak obhajobou zla. Anebo, uvědomují-li si, že na své fantazie o tom, jak bude vypadat budoucnost a její soud, nemohou vsadit, jde o ryzi

boj o moc. Ta jim, budou-li ji mít, umožní vždy znovu označit určité kategorie (třídy, skupiny) jako *progresivní* (a nahradit jimi minority, pomine-li důvod konstruovat ty jako progresivní), přehodnotit hodnoty a redefinovat normy, tj. realizovat *permanentní revoluci*. Ať již je tomu tak, či tak, jejich chování *nelze* legitimizovat dnes platnými liberálními normami. Ačkoli paradoxně ty a pouze ty umožňují všem, tedy i jim, ženám, Romům, homosexuálům atd., vznášet *legitimní* požadavky na *rovnost*.

Psychologické funkce ideologického stereotypu

Ideologický stereotyp tedy validní vysvětlení politicky nekorektních projevů nenabízí a stoupenci politické korektnosti žádné oprávnění k jejich trestání nemají. Zakazují tak často projevy, které zákon připouští, způsoby, které zákon nepřipouští. Každý například ví, co může očekávat, řekne-li, že imigranti od státu více berou, než mu dávají: bude osočen z rasismu a případně – nezákonně – potrestán i jinak (Sarrazin 2015b). A to i tehdy, má-li pravdu. Je proto raději konformní a mlčí. Aniž by toto nařčení přijímal a aniž by tresty pokládal za legitimní. Ne tak stoupenci politické korektnosti. Ti, zdá se, nařčení pokládají za validní a tresty za legitimní (Ekins, 2017; Jay, 2014). Jak je to možné? Podle mého soudu díky tomu, že **věří**. Věří, že stojí na straně pokroku, utiskovaných a diskriminovaných, že jsou sami slušnými a tolerantními lidmi, že umí utiskované správně identifikovat a že je jím ten příslušník majority (zejména bílý heterosexuální muž), který mluví politicky nekorektně. Pokus o vysvětlení toho, proč věří v to, v co nevěří snad nikdo jiný, je ovšem nad rámec této studie. Zde předkládám pouze pár hypotéz.

Jedním z důvodů je *komplementarita* ideologického stereotypu. Tím, že stoupenci politické korektnosti „vyrábějí“ z těch, kteří nejsou konformní vůči jejich normám, morálně defektní lidi, ne-li přímo lidské zrůdy (viz Hassan, 2016; Lipold, 2016; Piňos, 2016), dosahují dvou cílů. Tím, že je *dehumanizují*, je současně vyjímají z *morálního okruhu* (Singer, 2011); tyto „podlidi“ mohou následně urážet a trestat bez výčitek svědomí. Ze sebe samých tím současně „vyrábějí“ *slušné a tolerantní lidi* a získávají tak pocit *morální nadřazenosti* (viz například Bittner, 2016).

Samotný stereotyp je navíc nejen zbavuje nutnosti vynakládat kognitivní úsilí (promyšlet názory protivníků, kritizovat logiku vlastních argumentů atp.), ale síly směřující k udržení *celkového gestaltu* v rovnováze (viz znaménka v obr. 3) od těchto aktivit patrně přímo odpuzují (viz rovněž Rios, DeMarree, Statzer, 2014). Snaha o porozumění celku je navíc spojena s enormními nároky na čas, motivaci a kognitivní zdroje při malé šanci na úspěšné dosažení cíle. Další čtyři důvody, proč se spokojit s heuristikami, věřit a být konformní (Cialdini, Trost, 1998).

Alternativní teorie politické korektnosti

Jak zde obstály hypotézy, podle nichž jde politické korektnosti o *slušnost, toleranci* a *občanská práva*? Týkají se vůbec chování těch politicky korektních policistů, kteří léta ze strachu, že budou osočováni z rasismu, mlčeli o tom, že imigranti znásilňují ženy a nezletilé dívky („Huddersfield grooming,“ 2018; Jay, 2014; Schmoll, 2016)? Lze z nich vyvodit, že stoupenci politické korektnosti ty politiky, kteří o kriminalitě imigrantů naopak mlčet nebudou, prohlásí za rasisty a xenofoby a budou je veřejně pranýřovat (Bergman, 2018; Sarrazin, 2015b)? Že budou veřejně urážet politiky napříč politickým spektrem pod záminkou, že jsou politicky nekorektní (Bittner, 2016; Lipold, 2016; Sed'a, 2015)? Tvrzení, že jde o excesy politické korektnosti, podle mého soudu neobstojí. Právě naopak, *toto* je politická korektnost: triáda umlčování, osočování a trestání, nikoli zidealizovaný autostereotyp. Ačkoli ten sám v ní hraje velmi důležitou roli. Zjevně i v tom, že stoupcům politické korektnosti dovoluje

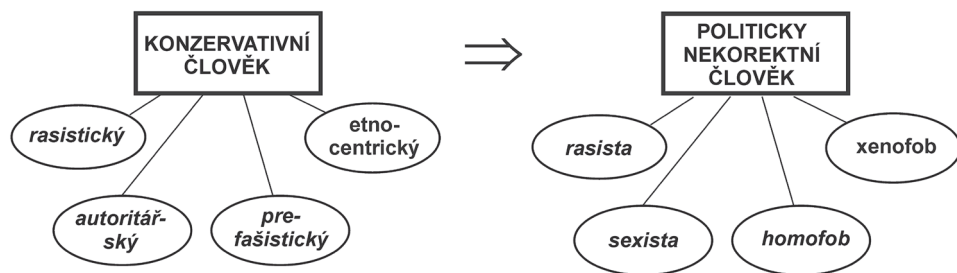
nesoudit se podle svých činů, ale podle svých ideálů. Samotné prohlašování politické korektnosti za *veřejnou slušnost* má zřejmě vyvolat mylný dojem, že jde o *apolitický* nástroj opírající se o *univerzální* morální normy.

POLITICKÁ KOREKTNOST A NEOMARXISTICKÁ IDEOLOGIE

Jednou věcí ovšem je spolehlivě *predikovat* chování stoupců politické korektnosti, jinou je ho přijatelně *vysvětlit a legitimizovat*. O to se pokusím v této části. Zaměřím se v ní na *proskriptivní normu*, neboť chování politicky korektních lidí se řídí jí. Tato norma sestává z anti-minoritního stereotypu, ideologických stereotypů a technik sociální kontroly. Plurál v souvislosti s ideologickými stereotypy používám proto, neboť existují dva. Oba jsou anti-konzervativní.

Anti-konzervativní ideologický stereotyp I

Progresivní levice vychází ideově z neomarxismu. V samotném neomarxismu je rozlišováno více směrů, z nichž pro legitimizaci politické korektnosti jsou důležité první dva. První z nich je spojen s pracemi představitelů frankfurtského Ústavu pro sociální výzkum, kteří se věnovali analýze fašismu v Německu (Adorno et al., 1950; Fromm, 1983, 1993; Horkheimer, Adorno, 1969). Tito autoři rozšířili Marxovo učení o Freudovu koncepci sexuality. Většinu Hitlerových stoupců tvořili podle jejich teorie jedinci s restriktivní výchovou a potlačenou sexualitou, kteří slepě poslouchali autority a kteří nenávisť k vlastní rodině nevědomě přenesli na jiné skupiny, zejména na ty slabé a bezmocné. Výsledkem jejich ideologického úsilí je stereotyp, jehož hlavní komponenty znázorňuje levá část obr. 4 (Adorno et al., 1950).

Obr. 4 Ideologický stereotyp I

Tento stereotyp je zaměřen proti úhlavnímu nepříteli (antitezi) progresivismu, tj. konzervatismu. Konzervativní člověk je podle něj autoritářem (či *pravicovým* autoritářem; viz Altemeyer, 1996) a rasistou a hrozí, že dostane-li se k moci, nastolí fašistickou diktaturu, jejímž důsledkem bude potlačování, ne-li přímo vyhlazování minorit. To díky tomu, neboť je rovněž *etnocentrický* a *nacistický* (je xenofobním patriotem). Reč je, jak čtenář jistě poznal, o Adolfu Hitlerovi.

K podání důkazu, že odpůrci neomarxismu jsou rasističtí, sexističtí atp., zavádějí i tito autoři *definice v kruhu*. Tentokrát navíc i v nástrojích měření. V jednom z nich je například položka, která se ptá, zda jsou ženy utiskovány. Odpoví-li respondent, že ne, je sexistou; alternativní výklad jeho odpovědi dotazník nepřipouští (Swim et al., 1995). Tato technika „vyrábění“ rasistů a sexistů z protivníků progresivní levice pomocí škál se spornou (či spíše nulovou) konstruktovou validitou inspirovala řadu autorů. Již nejde pouze o rasismus, ale o moderní rasismus, implicitní rasismus, moderní sexismus, ambivalentní sexismus atp. Postupně tak došlo k vytvoření pojmu

politická nekorektnost coby varianty pojmu *zobecněná předsudečnost* (viz pravá část obr. 4). Otevřená diskuse názorů na to, jak velký by měl být stát, jak by mělo vypadat přerozdělování, zda může uvnitř jedné společnosti platit více odlišných zákonů a morálních řádů atp., se změnila ve „*vysvětlování*“ *neprogresivních názorů patologickými vlastnostmi jejich zastánců*.

Anti-konzervativní ideologický stereotyp II

V pracích některých jiných autorů však nejde o moc politickou, ale *kulturní*, a o *utiskování* spíše než o diskriminaci (Beauvoirová, 1966; Foucault, 1999; Marcuse, 1991, 1965; Sartre, 1954). Co je to *kulturní moc*? Jde v principu o rozvedení Hegelovy dialektiky *pána a raba* (Hegel, 1960; Kojève, 1969). Podle této doktríny vnucuje majorita ostatním dominantní morálku, dominantní představy o tom, jaký vztah je normální, která rasa je nejvyspělejší, kdo je to muž a kdo žena³ atp. V konečném důsledku je majoritou, jak již víme, bílý heterosexuální muž⁴. A ten se, obrazně řečeno, pasoval do role biblického Adama, před kterého Bůh přiváděl jednotlivá stvoření, aby jim *dal jména*, tj. aby jim řekl, kým jsou. Tímto aktem jim současně *vnutil* i svoji představu o *hierarchickém uspořádání* jednotlivých stvoření. Užívají-li tedy ona jeho jména, udržují tím při životě představu, která slouží jeho zájmům. Tento *lingvistický* rozvrh světa je a priori *politicky nekorektní*. Pokud například ženy pokládají sebe samé za emocionální a pečující, aplikují na sebe stereotyp, který muž vytvořil proto, aby je udržel v inferiorním postavení. Ony však nejsou o nic víc pečující ani emocionální než on, neboť nemají žádnou esenci, která by předcházela jejich existenci; jsou „stejně“ – a tedy „rovné“⁵.

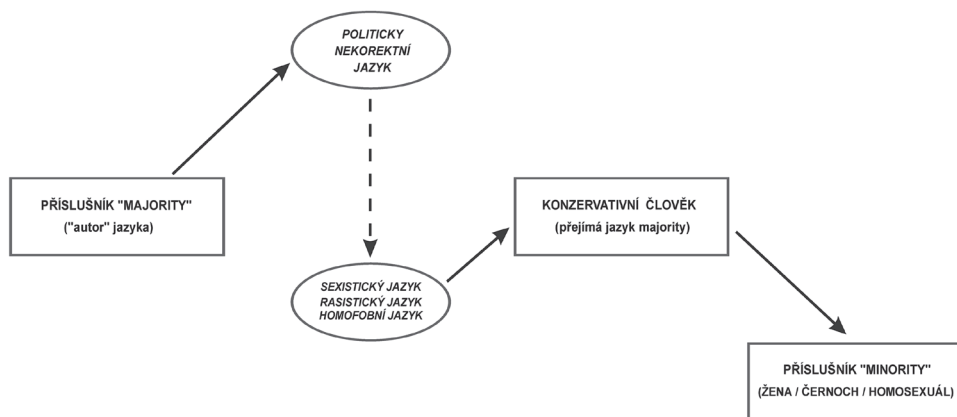
Neomarxistické učení je přitom progresivní, tj. zahrnuje myšlenku, že nejde o to, kulturu studovat, ale měnit. Cílem je odstranění nerovností. Na rozdíl od klasického marxismu však tento směr neomarxismu, který je kromě psychoanalýzy silně ovlivněn i existencialismem a teorií lingvistického relativismu, nepředpokládá, že jde o historický zákon směřující s železnou nutností ke zrušení protikladů, ale naopak o nikdy nekončící proces tvořivé transcendence jedinečných empirických situací, jemuž se staví na odpor vždy nové a nové konzervativní síly (Marcuse, 1991). A zde toto učení přechází v program, od kterého jsou odvozeny nástroje, z nichž některé jsou rovněž známy jako *politická korektnost*. Tyto nástroje slouží k odstranění nerovností, které jsou *zakotveny v jazyce*. Klíčové jsou tyto čtyři teze: (1) Přirozený jazyk je výtvorem majority. (2) Majorita usiluje především o to, aby si udržela moc. (3) Protože *svoboda slova* slouží příslušníkům majority k zachování statu quo, tj. k utiskování minorit, je nutno je o ni připravit a je třeba být k jejich názorům *netolerantní* (Marcuse, 1965, s. 82, 111-112 aj.). (4) Současně je třeba *vytvořit jazyk*, který majoritu nebude *zvyšovat*.

³ Tuto dialektiku pána a raba uplatnila i jedna ze zakladatelek moderního feminismu S. Beauvoirová (1966). „Druhé pohlaví“ je podle této autorky kulturním výtvorem mužů. Kdyby ženy neexistovaly, muži by si je podle ní vymysleli. Sartre (1954) rozpracoval o něco dříve obdobnou myšlenku, podle níž židovství samo o sobě vůbec neexistuje, ale je kulturním výtvorem ne-židů. Ti ho židům vnutili pomocí antisemitismu.

⁴ Nebo, přesněji řečeno, člověk, který není příslušníkem žádné z minorit. Při určitém množství dimenzí je tak majoritou kategorie s $N = 1$ (= prapraotec). Jde o rub problému intersektionality, který má počátky v hledání utiskovatele černých lesbických žen (Combahee River Collective, 1978; Crenshaw, 1989).

⁵ Viz Sartrovu studii (1946) a rovněž Marxovu myšlenku „převráceného“ či „falešného“ vědomí dělníků, kteří podporují kapitalistický řád, ačkoli je v rozporu s jejich zájmy (Marx, Engels, 1952). Mimočodem – existuje nějaký důvod, proč by měli mít muži esenci a ženy ne? A ne-li, jako kdo a v čem jsou ženy a priori stejné?

Tito autoři tedy rozpracovali stereotyp, ve kterém interpretovali všechny pojmy odlišně než Adorno et al. (1950). Schematicky ho znázorňuje obr. 5.

Obr. 5 Ideologický stereotyp II

Podle této doktríny je muž sexistou *a priori*, tj. nezávisle na tom, co dělá, nebo nedělá; je jím již pouze tím, že je mužem (viz Henriques, 2016; Johnson, 2017; McWhorter, 2014). Nespravedlivý řád zavádí lingvistickou konstrukci reality. Konzervativní člověk (ať již je jím muž nebo žena, stoupenec levice nebo pravice) přejímá jeho jazyk, a tím přispívá k udržení statu quo. Je proto třeba provést de/konstrukci jazyka, která by byla *spravedlivá*, tj. *neomarxistická*.

Inkoherentní ideologický (auto)stereotyp

Každá verze neomarxismu tak dospěla k vytvoření odlišného stereotypu. Společně jim je, že nejde o sociální stereotypy, ale o anti-konzervativní ideologické konstrukce. Každá z nich přitom řeší stejný problém odlišným způsobem. Díky tomu jsou v nich stejné termíny interpretovány značně odlišně. Jedním z důsledků jejich splnutí je, že tvrzení, podle něžž je politicky nekorektní člověk à la Adam rasistou à la Hitler, nedává smysl (Bernstein, 1995; Mikkola, 2017).

Kromě toho první verze vysvětluje nerovnosti *diskriminací*, druhá *utiskováním*. Zavedení dvou ortogonálních dimenzí *progresivní–konzervativní* a *minorita–majorita* je však problematické, neboť s výjimkou černých lesbických žen jsou všichni přívrženci progresivní levice vždy příslušníky nějaké majority. Ani zavedení dimenze *politicky korektní–nekorektní* není uspokojivé. To ukazují například reakce na ty *levicové* politiky, kteří kritizují chování imigrantů. Jsou z nich „vyrábění“ nejen rasisté, ale i *političtí přeběhlíci*, neboť rasismus je v této verzi neomarxistického newspeaku (Adorno et al., 1950) synonymem konzervativní pravice, nikoli majority. Žádné řešení však nemůže být uspokojivé. Smyslem zavedení těchto dvou dimenzí je totiž zastřít, že jde o boj levicového progresivismu s ostatními ideologiemi, zejména s konzervatismem, a že o něj jde nejen uvnitř majorit, ale i minorit. Jinak jde o vcelku redundantní repliky dimenze první.

Neomarxistický výklad sociální stratifikace

Metoda represivní tolerance

Na třetí úrovni jde o obranu samotného výkladu sociální stratifikace. K boji proto dochází především na univerzitách, na stránkách vědeckých časopisů atp. Neomarxisté

vysvětlují inferiorní postavení minorit tím, že jim za něj může **majorita a její nespravedlivý řád** – jsou utiskovány a diskriminovány. Oproti tomu přívrženci alternativních teorií tvrdí

- že si tyto skupiny mohou za své postavení **samy** a/nebo
- že jim za něj může **příroda** (geny, evoluce, sociální historie selektující určité geny).

Stoupenci politické korektnosti označují tyto dva výklady za *politicky nekorektní*. Ve snaze o jejich *vyločení* však nepoužívají vědeckou metodu, ale Marcusem (1965) doporučenou **metodu netolerance** (zvanou též *represivní* či *restriktivní tolerance*). Zatímco vědecká metoda testuje a postupně vylučuje alternativní hypotézy a výsledky svého bádání předkládá k veřejné diskusi, usiluje tato metoda o to, aby bylo testování alternativních hypotéz zakázáno a aby jak šíření výsledků těchto bádání, tak i jejich veřejná diskuse byly znemožněny (Friedersdorf, 2017; Harper, 2017; Harris, 2017; Hill, 2018; Lindsay, Pluckrose, 2018; Rogan, Damore, 2017).

Legitimita politické korektnosti a problém odcizení (či neautentické identity) minorit

V předložené studii proto označují za **legitimní** pouze (a) ten výklad postavení minorit, který vychází z neomarxistické koncepce spravedlnosti, a (b) od něj odvozené nástroje. Postavení minorit smí být vysvětlováno pouze utiskováním, nikoli *chováním* ani *atributy* jejich příslušníků. Zejména nesmí být vysvětlováno atributy, které reflektují obsah *meritokratické normy*, neboť ta vychází z antitetické koncepce spravedlnosti. Podle ní jsou rozdíly ve stavech, které jsou založeny na rozdílech v *úsilí* a/nebo ve *vrozených schopnostech*, spravedlivé (Kant, 2013; Young, 1994) nebo ospravedlnitelné (Rawls, 2001). Například tvrzení „příslušníci minority X jsou líní“ nabízí alternativní vysvětlení jejich inferiorního postavení: mohou si za něj sami. Nepřijatelná jsou především tvrzení legitimizující status schopnostmi, tedy například tvrzení, že se minority liší od majorit v průměrných hodnotách, rozložení nebo dědivosti IQ.

Tato tvrzení jsou politicky nekorektní nezávisle na tom, zda je za ně stoupenci politické korektnosti pokládají, nebo ne. Jejich názory jsou přitom nejen irelevantní, ale vždy i **morálně sporné**. A to nejen z perspektivy ostatních „majorit“, ale i příslušných minorit. Požadují-li například Romové, aby jim ostatní neřikali *neprizpůsobiví*, brání jim **nelegitimní** příkaz stoupců politické korektnosti „Říkej *neprizpůsobiví!*“ v utváření jejich *identity*, tj. v jejich *autentickém úsilí o dosažení lidské důstojnosti* (Taylor, 1992). V úsilí o dosažení autentické identity jim ale stoupenci politické korektnosti brání i **legitimně**. Totiž tím, že z nich „vyrábějí“ *minoritu*, tj. skupinu, která by se měla identifikovat s rolí utiskovaných a diskriminovaných, již jí přisoudili neomarxisté. Politická korektnost totiž nesleduje inherentní zájmy minorit; jde jí o konformitu s neomarxistickým výkladem jejich postavení.

Politická korektnost a obrana neomarxistického výkladu nerovnosti

Jak postupují stoupenci politické korektnosti při snaze o odstranění alternativních výkladů postavení minorit? Standardním způsobem: jejich zastávce osočují z rasismu, sexismu atp., umlčují je a trestají (Friedersdorf, 2017; Harper, 2017; Harris, 2017; Lindsay, Pluckrose, 2018).

Mezi historicky první projevy politické korektnosti lze patrně počítat útoky na badatele, kteří již na přelomu 60. a 70. let minulého století předkládali data, která nebyla v souladu s hypotézou, podle níž je umístění černochů v USA dáno diskriminací (Coleman et al., 1966; Herrnstein, 1971; Jensen, 1969). Vzdor tomu, že se všichni hlásili k levici, byli někteří z nich prohlášeni za pravicové extremisty, rasisty a fašisty, byli fyzicky napadáni a dokonce i ohrožováni na životech.

Pokud jde o zrod politické korektnosti v druhém, tj. v lingvistickém slova smyslu, šlo původně o snahu odstranit sexistický jazyk (viz Miller, Swift, 1980). Jediným přijatelným vysvětlením nerovného postavení žen ve společnosti dnes je, že jsou utiskovány a diskriminovány. Zastánci alternativních hypotéz jsou osočováni ze sexismu, setkávají se s protesty a s fyzickými atakami, jsou propouštěni ze zaměstnání atp. („Lawrence Summers,“ 2018; Rogan, Damore, 2017).

Kritika politické korektnosti

S kritikou politické korektnosti se i na této úrovni setkáváme u stoupenců levice i pravice (Airaksinen, 2018; Lilienfeld, 2010). Na této úrovni si ovšem všichni uvědomují, jak úzká propast dělí zkoumání biologických rozdílů mezi skupinami od skutečného rasismu a sexismu. Otázkou pro ty, jimž nejde o obranu neomarxistického výkladu nerovností, ovšem není, jak zkoumání těchto rozdílů zakázat a trestat, ale proč je vůbec zkoumat, jak minimalizovat možnost zneužití získaných poznatků a jak je naopak využít ve prospěch minorit (Pinker, 2003, 2018).

DISKUSE A ZÁVĚR

Je tedy politická korektnost nástrojem určeným k ochraně demokracie a znevýhodněných skupin, nebo k umlčování kritiků levice? Podle předložené teorie je politická korektnost nástrojem, jímž se přívrženci progresivní levice snaží přispět k odstranění nerovného postavení, respektive nerovné prestiže minorit. Z celé plejády možných vysvětlení nerovností vybrali dvě: diskriminaci a utiskování majoritou. Alternativní výklady označují za politicky nekorektní a jejich stoupence osočují z rasismu, sexismu, omezenosti, hulvátství atd., umlčují je a trestají. Odpověď by tak mohla znít, že politická korektnost je nástrojem sloužícím současně k ochraně minorit (ač ty o ni většinou nestojí) i k umlčování kritiků levice. Jde jí o to, co je v krajně levicovém pojetí pokládáno za demokracii, sama však demokratická není a ani na to neaspiruje (Marcuse, 1965).

Může ale politická korektnost vůbec přispět k vytvoření „rovné“ společnosti? Podle mého soudu ne. Jejím cílem je totiž dosažení *neomarxistické utopie*. A z povahy věci vyplývá, že se progresivním silám musí neustále stavět na odpor nové a nové síly konzervativní. Proto lze již od konce 70. let minulého století sledovat, že čím rychleji ve společnosti mizí tradiční rasismus, tím usilovněji levice hledá a všude a ve všem nalézá projevy rasismu „moderního“. Stejná odpověď platí i z perspektivy jednotlivých minorit. Lze snad očekávat, že ženy někdy prohlásí, že již nejsou utiskovány? Asi ne, neboť progresivní feministky budou stále hledat a nacházet nové způsoby, jak z mužů „vyrábět“ sexisty. A to nejen proto, že sní o dosažení utopie, ale i proto, že je pro ně status obětí výhodný (a pro mnohé z nich i výnosný) a boj za emancipaci dává jejich životům smysl. Samy se tak dobrovolně svého inferiorního postavení patrně nikdy nevzdají (Alkon, 2018; Campbell, Manning, 2014). Tento průmysl na *permanentní „výrobu“ nerovností* je totiž inherentní součástí neomarxismu.

Na otázku, zda politická korektnost přispívá ke kultivaci společnosti, nelze jednoznačně odpovědět. A to z více důvodů. Jedním z nich je, že nelze izolovat její „čistý“ vliv. Úhrnně, tj. bez rozlišení jejího vlivu od vlivu ostatních proměnných, došlo během několika posledních staletí nepochybně k progresivním změnám. Například ženy mají volební práva a nosí kalhoty (Fialová, 2016). Žijí tedy v demokratičtější a tolerantnější společnosti. Nejde však o výhru jednou provždy: počet liberálních demokracií dnes klesá (Diamond, 2015). Zda a jak k tomu přispívá politická korektnost, těžko posoudit. Důležité je i přesné znění otázky. Například podle Graye (2002) je

hlavní překážkou možnosti morálního a politického vývoje člověka jeho přirozenost. Mění-li se podmínky, ale on zůstává neměnný, jde o jeho kultivaci? Jsou jeho dnešní politicko-morální ideologie a normy tolerantnější, než kdysi? Rozšířil pojem „člověka“ i na členy jiných kmenů, zejména „kmenů“ politických a ideologických, z nichž sestává dnešní pluralitní společnost?

Kdo tedy určí, co je kultivaci? Stoupenci politické korektnosti? Lze snad očekávat, že katolíci prohlásí sňatky homosexuálů za kultivaci společnosti? Že konzervativní lidé budou schvalovat masové přijímání imigrantů, libertariáni rovnost na výstupu a liberálové potlačování svobody slova? Což ale neznamená, že liberálové, včetně liberálů levicových, spatřují hrozbu pro pluralismus pouze v levicovém progresivismu (viz například Albrightová, 2018; Levitsky, Ziblat, 2018; Snyder, 2018). A neznamená to ovšem ani to, že jsou liberální normy přijímány univerzálně. Znamená to ale, že bez opory v nich by zkoumání těchto jevů a psaní o nich nebylo patrně vůbec možné.

LITERATURA

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Row.
- Airaksinen, T. (2018, 22. ledna). 1,500+ profs vow to resist intellectual ‚intolerance‘. *Campus Reform*. Vyhledáno na <https://www.campusreform.org/?ID=10413>.
- Albrightová, M. (2018). *Fašismus: varování*. Praha: Argo.
- Alkon, A. (2018, 23. března). Why do so many women seem so determined to show they are emotionally weak? [blog post]. Vyhledáno na <http://www.advicegoddess.com/archives/2018/03/>.
- Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge: Harvard University Press.
- Balík, S., Fiala, P., Hanuš, J., & Mikš, F. (2016). Začíná být disidentství znovu aktuální? Zdravý rozum versus politická korektnost. *Kontexty*, 8(2).
- Beauvoirová, S. (1966). *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis.
- Bergman, J. (2018, 14. dubna). Sweden's war on free speech. Vyhledáno na <https://www.gatestoneinstitute.org/12078/sweden-free-speech>.
- Bernstein, R. (1995). *Dictatorship of virtue: Multiculturalism and the battle for America's future*. New York: Vintage.
- Bittner, P. (2016, 6. ledna). Síť revoluční politické korektnosti. *Deník Referendum*. Vyhledáno na <http://denikreferendum.cz/clanek/22022-sit-revolucni-politicke-korektnosti>.
- Browne, A. (2009). *Úprk rozumu. Politická korektnost a smrt veřejné rozpravy ve Velké Británii* (M. Turner, překl.). Praha: Dokořán.
- Brünnhilde, (2018, 3. května). Aftonbladet's "Hero of the Year": Näthats networking policeman. Vyhledáno na <http://www.savemysweden.com/aftonbladets-hero-year-nathats-networking-policeman>.
- Campbell, B., & Manning, J. (2014). Microaggression and moral culture. *Comparative Sociology*, 13, 692-726.
- Cialdini, R. B., & Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity, and compliance. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (4th ed., vol. 2, pp. 151-192). New York: McGraw-Hill.
- Civil Rights Act of 1964, Pub. L. 88-352, 78 Stat. 241 (1964).
- Coleman, J. S., Campbell, E. Q., Hobson, C. J., McPartland, J., Mood, A. M., Weinfield, F. D., & York, R. L. (1966). *Equality of educational opportunity*. Washington, DC: National Center for Educational Statistics.
- Combahee River Collective (1978). A Black Feminist Statement. In Eisenstein, Z. (Ed.), *Capitalist patriarchy and the case for socialist feminism* (pp. 210-218). New York: Monthly Review Press.
- Convention on the elimination of all forms of racial discrimination* (A/RES/(XX)/2106). (1966). Vyhledáno na [https://undocs.org/A/RES/2106\(XX\)](https://undocs.org/A/RES/2106(XX)).
- Crenshaw, K. W. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1, 139-167.
- Deneen, P. J. (2018, duben). The ignoble lie: How the new aristocracy masks its privilege. *First Things*. Vyhledáno na <https://www.firstthings.com/article/2018/04/the-ignoble-lie>.
- Diamond, L. (2015). Facing up to the democratic recession. *Journal of Democracy*, 26, 141-155.

- Dosanjh, U. (2016, 2. ledna). The silencing of the white men of the West! [blog post]. Vyhledáno na <http://www.ujaldosanjh.org/index.php/>.
- Duhan, A. (2017, 29. července). Politická korektnost není obyčejná slušnost. *Neviditelný pes*. Vyhledáno na http://neviditelnypes.lidovky.cz/svet-politicka-korektnost-neni-obycejna-slusnost-fsx-/p_zahranici.aspx?c=A170727_205845_p_zahranici_wag.
- Ekins, E. (2017, 31. října). Poll: 71% of Americans say political correctness has silenced discussions society needs to have. *Cato at Liberty*. Vyhledáno na <https://www.cato.org/blog/poll-71-americans-say-political-correctness-has-silenced-discussions-society-needs-have-58-have>.
- Ellis, F. (2002). Political correctness and the theoretical struggle: From Lenin and Mao to Marcuse and Foucault. *Journal of Social, Political and Economic Studies*, 27, 409-444.
- Executive Order 11375 - Amending Executive Order 11246, related to Equal Employment Opportunity, 32 F. R. 14303 (1967).
- Ferguson, N., & Rubin, D. [The Rubin Report]. (2018, 30. května). *Niall Ferguson on the Intellectual Dark Web and the Culture War* (Pt. 1) [videosoubor]. Vyhledáno na <https://www.youtube.com/watch?v=MdeFJ4WCqhk>.
- Fialová, Š. (2017, 9. ledna). Politická korektnost. *Forum 24*. Vyhledáno na <http://forum24.cz/politicka-korektnost>.
- Foucault, M. (1999). *Dějiny sexuality I: Vůle k vědění*. Praha: Herrman & synové.
- Friedersdorf, C. (2017, listopad). The new intolerance of student activism. *The Atlantic*. Vyhledáno na <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/11/the-new-intolerance-of-student-activism-at-yale/414810/>.
- Fromm, E. (1983). *Arbeiter und Angestellte am Vorabend des Drittes Reiches: Eine sozialpsychologische Untersuchung*. München: Deutsche Taschenbuch.
- Fromm, E. (1993). *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko.
- Fuchs, J., & Tejklová, M. (2017). *Vyšší humanita, nebo totalita? Rozhovor o politice EU*. Praha: Academia Bohemica.
- Fukuyama, F. (2018). *Identity: Contemporary identity politics and the struggle for recognition*. London: Profile Books.
- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Praha: Argo.
- Gray, J. N. (2002). *Straw dogs: Thoughts on humans and other animals*. London: Granta.
- Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72. (1976, 7. prosince). Vyhledáno na <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>.
- Harper, C. A. (2017). The coddling campus. *The Psychologist*, 30, 28-31.
- Harris, U. (2017, 21. listopadu). Wilfrid Laurier and the creep of critical theory. *Quillette*. Vyhledáno na <http://quillette.com/2017/11/21/>.
- Hassan, V. (2013, 10. října). Politická nekorektnost je politicky korektní termín pro hulvátství. *Romea.cz*. Vyhledáno na <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/vit-hassan-politicka-nekorektnost-je-politicky-korektni-termi-pro-hulvatstvi>.
- Hawkins, S., Yudkin, D., Juan-Torres, M., & Dixon, T. (2018). *Hidden tribes: A study of America's polarized landscape*. New York: More in Common.
- Hegel, G. W. F. (1960). *Fenomenologie ducha*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Henriques, G. (2016). Political correctness unpacked. *Psychology Today*. Vyhledáno na <https://www.psychologytoday.com/us/blog/theory-knowledge?page=3>.
- Herrnstein, R. (1971, září). IQ. *The Atlantic Monthly*, 228, 43-64.
- Heyes, C. (2018). Identity politics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Spring 2018 ed.). Vyhledáno na <https://plato.stanford.edu/>.
- Hill, T. P. (2018, 7. září). Academic activists send a published paper down the memory hole. *Quillette*. Vyhledáno na <https://quillette.com/2018/09/07/>.
- Hnilica, K. (2018). K teorii politické korektnosti. In K. Hnilica (Ed.), *Stereotypy a legitimizace sociální stratifikace* (s. 221-246). Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Honneth, A. (1995). *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts*. Oxford: Policy Press.
- Honzejk, P. (2017, 7. března). Člověk politicky nekorektní. *Hospodářské noviny*. Vyhledáno na <https://archiv.ihned.cz/c1-65649050-clovek-politicky-nekorektni>.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. (1969). *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente*. Frankfurt am Main: Fischer.
- Huddersfield grooming: Twenty guilty of campaign of rape and abuse. (2018, 19. října). *BBC News*. Vyhledáno na <https://www.bbc.com/news/uk-england-45918845#>.
- Chait, J. (2015, 27. ledna). Not a very p.c. thing to say. *New York Magazine*. Vyhledáno na <http://nymag.com/intelligencer/2015/01/not-a-very-pc-thing-to-say.html?utm=bottom>m=bottom>.
- Chua, A. (2018). *Political tribes: Group instinct and the fate of nations*. London: Bloomsbury.
- Immigration and Nationality Act of 1965, Pub. L. 89-236, 79 Stat. 911 (1965).
- Jay, A. (2014). *Independent inquiry into child sexual exploitation in Rotherham (1997-*

- 2013). Vyhledáno na <https://www.therham.gov.uk/downloads/file/1407/>.
- Jensen, A. (1969). How much can we boost IQ and scholastic achievement. *Harvard Educational Review*, 39, 1-123.
- Johnson, A. H. (2017, 23. ledna). In defence of political correctness. *Medium*. Vyhledáno na <https://medium.com/@adamjohnson-NYC/in-defense-of-political-correctness-6203f6e19e5c>.
- Kant, I. (2013). O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi. In I. Kant, *Studie k dějinám a politice* (pp. 66-102). Praha: Oikumené.
- Katz, I., & Hass, R. G. (1988). Racial ambivalence and American value conflict: Correlational and priming studies of dual cognitive structures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 892-905.
- Kojève, A. (1969). *Introduction to the reading of Hegel*. New York: Basic Books.
- Lawrence Summers. (2018, 31. března). In *Wikipedia*. Vyhledáno na https://en.wikipedia.org/wiki/Lawrence_Summers#Differences_between_the_sexes.
- Lilienfeld, S. O. (2010). Can psychology become a science? *Personality and Individual Differences*, 49, 281-288.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How democracies die*. New York: Crown.
- Lilla, M. (2016, 26. listopadu). Identitätspolitik ist keine Politik. *Neue Zürcher Zeitung*. Vyhledáno na <https://www.nzz.ch/feuilleton/>.
- Lilla, M. (2017, 17. srpna). Die Linke hat sich selbst zerstört. *Neue Zürcher Zeitung*. Vyhledáno na <https://www.nzz.ch/feuilleton/>.
- Lind, W. S. (2004). What is „political correctness“? In W. S. Lind (Ed.), *Political correctness: A short history of an ideology* (ch. 1, pp. 4-8). Washington, DC: Free Congress Foundation.
- Lindsay, J. A., & Pluckrose, H. (2018, 23. března). A principled defense of the university. *Areo*. Vyhledáno na <https://areomagazine.com/2018/03/23/a-principled-defense-of-the-university>.
- Lipold, J. (2016, 3. května). Nazývat věci pravými jmény – a kdo ví, která to jsou? Zaplatí pánbůh za politickou korektnost. *Aktuálně.cz*. Vyhledáno na <https://nazory.aktualne.cz/komentare/>.
- Lipold, J. (2017, 7. února). Chovanec vyhlásil nulovou toleranci „halekání na české ženy“. Volební hit: buzerace gastarbeiterů. *Aktuálně.cz*. Vyhledáno na <https://nazory.aktualne.cz/komentare/>.
- Lukianoff, G., & Haidt, J. (2015, září). The coddling of the American mind. *The Atlantic*. Vyhledáno na <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/09/the-coddling-of-the-american-mind/399356>.
- Marcuse, H. (1965). Repressive tolerance. In R. P. Wolff, B. Moore Jr., & H. Marcuse, *A critique of pure tolerance* (pp. 95-137). Boston: Beacon Press.
- Marcuse, H. (1991). *Jednorozměrný člověk*. Praha: Naše vojsko.
- Marx, K., & Engels, B. (1952). *Německá ideologie* (I. Levit, překl.). Praha: Svoboda.
- McWhorter, J. (2014, 21. března). “Microaggression” is the new racism on campus. *Time*. Vyhledáno na <http://time.com/32618/microaggression-is-the-new-racism-on-campus>.
- Mikkola, M. (2017). Feminist perspectives on sex and gender. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Winter 2017 ed.). Vyhledáno na <https://plato.stanford.edu/>.
- Miller, C., & Swift, K. (1980). *The handbook of nonsexist writing: For writers, editors and speakers*. New York: Harper & Row.
- Millière, G. (2018, 19. března). France: Toward total submission to Islam, destruction of free speech. Vyhledáno na <https://www.gatestoneinstitute.org/12051/france-islam-free-speech>.
- Moláček, J. (2018, 16. dubna). Politická korektnost je úspěšný návod, jak zlepšit společnost. Ale my jsme zase jednou chyťtejší. *Aktuálně.cz*. Vyhledáno na <https://nazory.aktualne.cz/komentare/>.
- Murray, D. (2018). *The strange death of Europe: Immigration, identity, Islam* (new & updated ed.). London: Bloomsbury.
- Nigger. (2018, 24. března). In *Wikipedia*. Vyhledáno na <https://en.wikipedia.org/wiki/Nigger>.
- Pehe, J. (2011, 3. srpna). Komu vadí politická korektnost? *Aktuálně.cz*. Vyhledáno na <http://blog.aktualne.cz/blogy/jiri-pehe.php?itemid=13867>.
- Nash, J. C. (2008). Re-thinking intersectionality. *Feminist Review*, 89, 1-15.
- Nous défendons une liberté d'importuner, indispensable à la liberté sexuelles. (2018, 9. ledna). *Le Monde*. Vyhledáno na https://www.lemonde.fr/idees/article/2018/01/09/nous-defendons-une-liberte-d-importuner-indispensable-a-la-liberte-sexuelle_5239134_3232.html.
- Palička, J. (2019, 4. února). Cikán, nebo Rom? Každému dle libosti, platí to i pro herce Godlu. *Info.cz*. Vyhledáno na <https://www.info.cz/nazory/palicka-cikan-nebo-rom-kazdemu-dle-libosti-plati-to-i-pro-herce-godlu-40094.html>.
- Perkins, A. (2018, 13. dubna). The scientific importage of free speech. *Quillette*. Vyhledáno na <http://quillette.com/2018/04/13/>.
- Peszyński, T. (2016). Sláva politické korektnosti. *iDnes.cz*. Vyhledáno na <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/09/the-coddling-of-the-american-mind/399356>.

- ps:// tomaspeszynski.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=569765.
- Pinker, S. (2003). *The blank slate: The modern denial of human nature*. New York: Penguin.
- Pinker, S. (2018). *Enlightenment now: The case for reason, science, humanism and progress*. New York: Lane.
- Piňos, J. (2016, 19. června). Být politicky nekorektní je dnes in. *iDnes.cz*. Vyhledáno na <https://pinos.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=522406>.
- Political correctness. (2018, 27. března). In *Wikipedia*. Vyhledáno na https://en.wikipedia.org/wiki/Political_correctness.
- Politická korektnost? To je jen zdvořilé synonymum pro lež, udeřil Zeman ve fabrice. A přitom nekorektně pohovořil o muslimském terorismu. (2017, 20. března). *Parlamentní listy.cz*. Vyhledáno na <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/>.
- Politiquement correct. (2018, 21. března). In *Wikipedia*. Vyhledáno na https://fr.wikipedia.org/wiki/Politiquement_correct.
- Politische Korrektheit. (2018, 5. dubna). In *Wikipedia*. Vyhledáno na https://de.wikipedia.org/wiki/Politische_Korrektheit#Verwendung_in_Deutschland.
- Powers, K. (2015). *The silencing: How the left is killing free speech*. New York: Regnery.
- Rawls, J. (2001). *Justice as fairness: A restatement*. Cambridge: Belknap Press.
- Rios, K., DeMarree, K. G., & Statzer, J. (2014). Attitude certainty and conflict style: Divergent effects of correctness and clarity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40, 819-830.
- Robillard, M. (2018, 5. února). In defense of offense. *Quillette*. Vyhledáno na <http://quillette.com/2018/02/05/>.
- Rogan, J., & Damore, J. [PowerfulJRE]. (2017, 6. září). *Joe Rogan Experience #1009 – James Damore* [videosoubor]. Vyhledáno na <https://www.youtube.com/watch?v=uQ1JeII0eGo>.
- Sarrazin, T. (2015a, 20. ledna). Merkels Aussage zum Islam vernebelt das Problem. *Welt*. Vyhledáno na <https://www.welt.de/politik/deutschland/article136566652>.
- Sarrazin, T. (2015b). *Teror ctnosti: o hranicích názorové svobody v Německu*. Praha: Academia.
- Sartre, J.-P. (1946). *L'existentialisme est un humanisme*. Paris: Nagel.
- Sartre, J.-P. (1954). *Réflexions sur la question juive*. Paris: Gallimard.
- Schmoll, T. (2016, 24. ledna). Polizei fühlt sich bei Migranten-Kriminalität gegängelt. *Welt*. Vyhledáno na <https://www.welt.de/politik/deutschland/article151409240/>.
- Sed'a, A. (2015, 4. března). Politická nekorektnost [blog post]. Vyhledáno na webových stránkách autora: <http://www.antoninseda.cz/politicka-nekorektnost>.
- Singer, P. (2011). *The expanding circle: Ethics, evolution, and moral progress* (2nd ed.). Princeton: Princeton University Press.
- Slačálek, O. (2016, 27. dubna). Zhoubou Česka je vymítání politické korektnosti, vrší se urážky, lidé nemají odpovědnost [videopodcast]. *Aktuálně.cz*. Vyhledáno na <https://video.aktualne.cz/dvtv/>.
- Snyder, T. (2018). *The road to unfreedom*. London: The Bodley Head.
- Steward, A. W., & Escobedo, T. (2014, 10. dubna). What you might not know about the 1964 Civil Rights Act. Vyhledáno na <https://edition.cnn.com/2014/04/10/politics/civil-rights-act-interesting-facts/index.html>.
- Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*. New York: Wiley.
- Swim, J. K., Aikin, K. J., Hall, W. S., & Hunter, B. A. (1995). Sexism and racism: Old-fashioned and modern prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 199-214.
- Šplíchal, P. (2016, 12. srpna). Orwellův new-speak a politická korektnost. *A2larm.cz*. Vyhledáno na <https://a2larm.cz/2016/08/orwelluv-newspeak-a-politicka-korektnost/>.
- Taylor, C. (1992). The politics of recognition. In A. Gutmann (Ed.), *Multiculturalism and the politics of recognition* (pp. 25-74). Princeton: Princeton University Press.
- Third-person pronoun. (2018, 22. března). In *Wikipedia*. Vyhledáno na https://en.wikipedia.org/wiki/Third-person_pronoun.
- United Nations Declaration on the elimination of all forms of racial discrimination* (A/RES/(XVII)/1904). (1963). Vyhledáno na <http://www.un-documents.net/a18r1904>.
- Valdřová, J., Knotková-Čapková, B., & Pacíková, P. (n.d.). *Kultura genderově vyváženého vyjadřování*. Vyhledáno na http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100125_bar_gender_pribrucka.pdf.
- Voting Records* [webová stránka]. (n.d.). Vyhledáno na <https://www.govtrack.us/congress/votes>.
- Young, M. (1994). *The rise of meritocracy*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) (2009). In *Sbírka zákonů* (pp. 2822-2830). Praha: Ministerstvo vnitra.

SOUHRN

Cile. Cílem práce je předložení sociálně psychologické teorie politické korektnosti. Politická

korektnost je podle ní nástrojem, který je určen k dosažení společnosti, v níž budou příslušníci minorit požívat stejnou míru lidské důstojnosti, úcty a prestiže jako ostatní. K dosažení tohoto ideálu slouží na třech různých úrovních. Na každé z nich přitom sleduje zčásti odlišné cíle. Na úrovni občanské společnosti slouží ke zvýšení nebo k ochraně prestiže minorit, na úrovni politického systému slouží k dosahování cílů progresivní levice a na úrovni ideologické slouží k obraně neomarxistického výkladu sociální stratifikace.

Hypotézy. Jádrem teorie tvoří hypotéza, podle níž je politická korektnost aplikována na každé úrovni ve třech stejných krocích: (1) V prvním kroku dochází k identifikaci politicky nekorektních projevů. (2) V druhém kroku dochází

k aplikaci ideologického stereotypu. Ten politicky nekorektní projevy vysvětluje rasismem, sexismem atp. (3) Ve třetím kroku dochází k trestání nekonformního chování.

Vzorek. Bylo analyzováno několik set prací, které se týkají politické korektnosti.

Analýzy. V práci je uvedena řada rozborů přímých citací a odkazů na díla, která se týkají uvedených hypotéz. Současně je uvedeno několik analýz údajů týkajících se alternativních teorií politické korektnosti.

Výsledky. Výsledky analýz jsou ve shodě s teorií a navíc ji umožnily dále rozšířit a upřesnit.

Omezení. V práci je pozornost věnována především českým zdrojům. Některá zjištění proto nelze extrapolovat na jiné kultury.

Copyright of Ceskoslovenska Psychologie is the property of Institute of Psychology of the Academy of Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.